شانۆکار (بێلان فەرهاد):

وەک پێویست گرنگی بە بواری ڕۆشنبیریی نادرێت

■ **نەوژین، سەباح حسێن**

پەیمانگای هونەرەجوانەکانی کفری تەواو کردوە، بەوهۆیەی خێزانەکەیان هونەریی بون و کراوەبون بەروی ئەم بوارەدا، بۆیە پێیوایە ئاسانتر لە کچانی تر تێکەڵ بە بوارەکە بوە، ئێستاش لە پاش دەرچونی لە پەیمانگا، بەردەوامە لەکاری هونەریی و وایدەبینێت کە شانۆ ژیانە.
(بێلان فەرهاد)ی شانۆکار، لەبارەی ئەزمونی خۆیەوە بۆ (نەوژین) قسە دەکات.

(بێلان فەرهاد)، ئێستا ئەندامی گروپی هونەریی ئەستێرەکانە لە کەلار، بەشداریی لە چەندین شانۆگەری دا کردوە، چ شانۆی شەقام بن یان هی هۆڵەکان، ئاماژە بەوەدەکات کە ئەگەرچی بینەری شانۆ بوە بەوهۆیەی باوکی شانۆکار بوە، بەڵام هەتا نەچوەتە پەیمانگای هونەرجوانەکانی کفری، ئاشنا نەبوە بەم بوارە.
پێیوایە کە ئەو پەیمانگایە ڕۆڵی بەرچاوی بینیوە لە دروستکردنی شانۆکارانی سنورەکە، خۆی بەیەکێک لەو نمونانە دەزانێت، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا وایدەبینێت سەرکەوتنی کەسەکان بەخۆیانەوە بەندە «ئەگەر کەسێک حەزی بەفێربون بێت، ئەوا لە پەیمانگا بە باشی ڕادەهێنرێت».
لەگەرمیاندا بەردەوام شانۆ بە یەک ڕیتم نەڕۆشتوە، بەڵکو ماوە ماوە گۆڕانکاریی بەسەر جۆر و چەندێتی چالاکیە شانۆییەکاندا هاتوە.
(بێلان) ڕایوایە ئێستا بواری شانۆ لەچاو جاران چالاکترە. لەوبارەوە دەڵێت: لەگەرمیان جموجۆڵێکی باشی شانۆیی هەیە و بەرەوپێشەوە دەچێت. پێشتر چالاکیە کەمبو و تەنانەت خەریکبو بەرەو نەمان دەچو، بەڵام ئێستا ڕەوشەکە باشە.
بەشداریی ژنان لە بواری شانۆ دا لەگەرمیان، یەکێک لەو بوارانە بوە کە بەردەوام جێگەی تێبینی بوە، بەتایبەتی لەگەڵ کردنەوەی دو پەیمانگای ئەکادیمی تایبەت بە هونەر، هێشتا وەک دەوترێت بەشداریی ژنان لە بواری هونەردا لە ئاستی پێویست دا نییە.
بەقسەی شانۆکار (بێلان فەرهاد) بەشداریی کچان لە شانۆدا باشە، بەڵام ئەویش ڕەخنەی هەیە و وایدەبینێت بەشدارییەکە لە ڕابردودا چالاکتر بوە.
دەڵێت: کچان و ژنان لە ڕابردودا بەشداریان لە کاری هونەریی زیاتر و باشتر بون، ئێستاش بەشداریی هەیە، بەڵام پێموایە جاران باشتر بوە.
بەڵام پرسیارەکە ئەوەیە: بۆچی کچان بەشداریی کاری هونەریی ناکەن، لەکاتێکدا دەرفەتی کاری هونەریی و ناوەندی تایبەت بە پێگەیاندنی هونەریش زۆر زیاتر بوە؟
لەوەڵامدا (بێلان فەرهاد) ئەم بابەتە گرێدەداتەوە بە ڕەوشە کۆمەڵایەتی و خێزانیەکەوە. دەڵێت: زۆر کچی باش و بەتوانا دەناسم کە حەزیان لە بەشدارییکردنی کاری هونەرییە، بەڵام بەداخەوە ڕێگەیان پێنادرێت لەلایەن خێزانەکانیانەوە بۆ ئەوەی لەم بوارەدا بخوێنن و بەشداری کاری هونەریی بکەن.
ئەو کچە شانۆکارە باس لە ئەزمونی خۆی دەکات لەو ڕووەوە و ئاماژە بەوەدەکات بەوهۆیەی لە خێزانێکی هونەریی بوە، هەربۆیە هیچ ڕێگریەکی لەبەردەمدا نەبوە بۆ ئەوەی بچێتە ئەم بوارە، بەڵام سەرباری ئەوەش ڕوبەڕوی توانج و قسەی کۆمەڵگا بوەتەوە.
(بێلان) پێیشیوایە کە ئەگەر کچان گوێ بەو قسە و توانجانەش نەدەن، بەڵام هەر لێکەوتەی دەبێت لەسەریان، بۆ ئەمەش هۆشیارکردنەوەی تاکەکان بە گرنگ دەزانێت.
لەگەڵ هەمو ئەو ڕێگری و ئاستەنگانەشی دا کە هەیە، شانۆ و شانۆکارانی گەرمیان توانیویانە چ لە دەڤەرەکە و چ لەناوچەکانی دیکەش ببنە جێ سەرنجی بینەران.
(بێلان فەرهاد)، دەڵێت: بەرهەمی زۆر شوێنی دیکەم بینیوە کە ئەوانەی گەرمیان لەوان باشتر بون، هەروەک دەشبینین زۆر هونەرمەندی گەرمیان توانیویانە لە جێگەکانی تر سەرکەوتو ببن و ببنە جێگەی سەرنج.
ئەم شانۆکارە ئەمە گرێدەداتەوە بە گرنگییپێدانی لایەنە پەیوەندیدارەکانەوە، کەپێیوایە گرنگیدان بە بواری ڕۆشنبیریی لەلایەن حکومەت و لایەنە پەیوەندیدارەکانەوە وەک پێویست نیە.

دەستەیەک ژنە نوسەری تایبەت لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستەوە

■ **نەوژین**

لە دەستپێکی سەدەی بیستەوە، ژمارەیەک ژنی نوسەر هاتونەتە مەیدانەکەوە کە توانیویانە پێگە و قەوارەیەک بە ژن بدەن و خەم و کۆژانەکانیان بخەنە بەر باس.

لەم بابەتەدا ئاماژە بە ٩ لە دیارترین ئەو ژنە نوسەرانە دەکەین لەسەر ئاستی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست کە خاوەنی قەڵەمی بوێر و هەنگاوی ئازایانە بون.

١. لەیلا بەعلبەکی

لە سەرەتاییترین ئەو ژنە نوسەرانە بو کە باسیان لە کۆژانی ژنان کردوە و دەنگی ژنیان هێناوەتە نێو ئەدەبی عەرەبیەوە. پاش بڵاوکردنەوەی ڕۆمانێک کە باس لە ژنێکی لوبنانی دەکات کە چۆن بەگژ ئاستەنگەکان دا دەچێتەوە، ڕوبەڕوی زۆر هێرش و تۆمەت کرایەوە، ئەگەرچی بێتاوانی خۆی لەو تاوانانە سەلماند، بەڵام تا ساڵی ١٩٦٤ نزیکی نوسین نەبویەوە و پاشان ڕوی لە بواری ڕۆژنامەوانی کرد.

٢. ئاسیا جەبار

ئەم ژنە جەزائیرییە بەوەناسراوە کە خاوەنی جموجۆڵێکی بەرچاو بوە لە پیشاندانی کێشەکانی ژنان پاش قۆناغی ئیستیعمار، لە ڕێگەی نوسینەکانییەوە توانی وێنەیەک لەو کێشە و ئازارانە پیشان بدات کە ژنان لەکۆمەڵگادا ڕوبەڕوی دەبنەوە.
ئاسیا یەکەم ژنە نوسەری عەرەبی بو کە خەڵاتی (AcadémieFrançaise) وەرگرت، کە خەڵاتێکە تایبەت بە نوسەران بە زمانی فەرەنسی.

٣. ئەنعام کجەچی

لە بەغداد لەدایکبوە، بەڵام لە کۆتایی حەفتاکانەوە لە پاریس گیرساوەتەوە. نوسەر و ڕۆماننوسێکی عێراقیە، زۆرتر لەسەر پرسی کۆچ و ئێستای عێراق وەستاوە و قسەی کردوە. بەهۆی ڕۆمانەکەیەوە «طشاری» کە کۆمەڵگای عێراقی لە پەنجاکان پیشان دەدات، لە ساڵی ٢٠١٣ بۆ وەرگرتنی خەڵاتی ڕۆمانی نێودەوڵەتی عەرەبی پاڵێورا.

٤. سەحەر خەلیفە

لەدیارترین ئەو ژنانەیە کەلەبارەی دۆزی ژن لە فەڵەستینەوە نوسیویەتی، بەتایبەتی لەژێر ستەمی داگیرکاریی و ئاوارەبون دا.
لەڕێگەی ڕۆمانەکانیەوە ویستویەتی ئەو قوربانییدانانە پیشان بدات کە ژنانی فەڵەستینی پێشکەشی دەکەن، لەپاڵ ئەوەشدا ئەو تێڕوانینە بخاتەڕو کە ئەو وەکو بونەوەرێکی پەراوێزخراو دەبینێت.

٥. فاتمە مەرنیسی

بەیەکێک لە دیارترین توێژەرانی ژن لە فیکری ئیسلامیی دا هەژمار دەکرێت. نوسینەکانی ئەم ژنە مەغریبیە لەبارەی ژن و پێگە و ئەرکەکانی لە دیدی ئاینی ئیسلامەوە چڕکردوەتەوە، لە ساڵی ١٩٥٧ بە کتێبەکەی «لەپشتی حیجابەوە» مشتومڕێکی زۆری هێنایە ئاراوە. هەروەک لە توێژینەوەکانی دا تیشکی خستوەتەسەر لایەنی سێکسی ژنان لە مێژوی ئیسلامیی دا.

٦. ئازار نەفیسی

بەرەگەزی ئێرانیە، بەڵام خوێندنی لە سویسرا و ئەمریکا تەواو کردوە. لە ڕێگەی ڕۆمانەکەیەوە «کاتێک لۆلیتا لە تاران دەخوێنیتەوە» لە ساڵی ٢٠٠٣ دا، تیشکی خستەسەر هەرەسهێنانی ئازادیی و کۆژانەکانی ژنان پاش سەرهەڵدانی شۆڕشی ئیسلامی. هەروەک لێکەوتە و کاریگەریەکانی جەنگی عێراق- ئێران، بەشێکی تر لەو جومگە و بوارانە هەژمار دەکرێت، کە لە ڕۆمانەکەیدا باسی لێوەکردوە.

٧. غادە ئەلسەمان

لە دیمەشق ژیاوە و پاشان لە شەستەکانەوە ڕوی لە بەیروت کردوە و تیایدا گیرساوەتەوە. لە ڕۆمانەکانی دا تیشکی خستوەتەسەر کێشە کۆمەڵگەییەکان و ئەو کارەساتانەی بەهۆی شەڕی ناوخۆیی لوبنانیەوە توشی کۆمەڵگا بوە. بەگشتی نوسینەکانی جەخت لە بەرەنگابونەوەی بۆچونە بۆرژوازییەکان و پێویستیی چەسپاندی ئازادی کەسیی و یەکسانی ڕەگەزیی دەکاتەوە.

٨. مەرجان ساترابی

ڕۆمانەکەی (پرسیپۆلیس) لە ساڵی ٢٠٠٠ دەنگدانەوەیەکی باشی هەبو و کە کرا بە فیلمیش بەهەمانشێوە چەندین خەڵاتی بەدەستهێنا.
ئەم ژنە نوسەرە ئێرانیە، کێشەکانی کۆمەڵگاکەی بەتایبەتی مەسەلەی دیکتاتۆریی و هەروەها جیاوازیەکانی دونیابینی نەوەی گەنجان و دەسەڵاتداران پیشان دەدات، هەروەک ئەو یاسا داپڵۆسێنەر و توندانەش دەخاتەڕو کە دژ بە ژنان و هونەرمەند و چالاکان و کەسانی سیاسی لەو وڵاتەدا بونیان هەیە.

٩. حەنان ئەلشێخ

ئەگەرچی وەکو ژنە نوسەرێکی جیهانی دەرکەوتوە، بەڵام بەزۆری ئەو بابەتانە تاوتوێ دەکات کە ژنان لە کۆمەڵگا عەرەبیەکاندا ڕوبەڕوی دەبنەوە، بەتایبەتی هەندێک پرسی هەستیاری وەکو هاوڕەگەزبازی و ناپاکیی ژنان و لەباربردن. هەروەک ڕۆمانەکانی باس لە پرسی ئینتیما و ئەو دڵەڕاوکێیانە دەکات کە کۆچبەری عەرەبی لەنێوان شوناسەکەی خۆی و ئەو وڵاتەی کۆچی بۆ کردوە، توشی دەبێت.